



1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

TÜRKİYE’NİN IRAK VE SURİYE İLE GÜVENLİK İLİŞKİLERİ

BURÇİN KABAKCI



Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Mart, 2018
www.kto.org.tr



İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. TÜRKİYE – IRAK İLİŞKİLERİ	2
2.1. Türkiye – Irak Güvenlik İlişkileri.....	2
3. TÜRKİYE – SURİYE İLİŞKİLERİ	5
3.1. Türkiye - Suriye Güvenlik İlişkileri.....	5
4. KAYNAKÇA.....	6



1. GİRİŞ

2001 yılında Amerika’da gerçekleştirilen ikiz kuleler saldırısının ardından dünya düzeninde birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle Amerika’nın 2003 yılında Irak’ı işgal etmesinin ardından ülkedeki dengeler alt üst olmuştur. Değişen yeni yapı ile birlikte Orta Doğu’da söz sahibi olmak isteyen dış güçlerin bölgesel ve küresel rekabetleri hem Irak’ın hem de diğer bölge ülkelerinin dış politikalarını etkilediği görülmüştür. Amerika’nın Irak’ı işgalinin ardından tüm Ortadoğu’yu etkileyen hususları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Arap ülkelerinde başlayan halk isyanları,
- DAESH, El Kaide gibi terör örgütlerinin bölgede hareket alanı bulması,
- Bölgesel rekabette etnik ve mezhepsel çatışmaların etkili olması.

Yukarıdaki hususlar göz önünde bulundurulduğunda Irak ve Suriye’nin, Türkiye’nin güvenliğini yakından ilgilendirdiği, Ortadoğu politikasını belirlemesine direk etkisi olduğu görülmektedir.

2. Türkiye – Irak İlişkileri:

Türkiye ile Irak’ın geçmişe yönelik ilişkisi incelendiğinde, Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Arap ülkeleriyle ikili ilişkilerini geliştirmeye başladığı görülmektedir. Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek isteyen Irak Kralı Faysal ve Başbakan Nuri Said Temmuz 1931 yılında Türkiye’yi ziyaret etmişlerdir. İki ülke arasında bu ziyaret sonrasında oluşan olumlu ilişki sonrasında 1937 yılında Sadabat Paktı imzalanmıştır. 1945 yılında Irak Kralı Naibi Abdullah Ankara’ya gelmiş ve ardından 29 Mart 1946’da Türk-İrak Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması imzalanmıştır. İyiye giden Türk- Arap ilişkileri İsrail’in kurulması ve Türkiye’nin İsrail’i tanımasıyla birlikte sekteye uğramıştır. Türkiye tepkileri azaltabilmek amacıyla Irak’la yakınlaşmaya çalışmış ve iki ülke arasında 24 Şubat 1955’de Bağdat Paktı imzalanmıştır. Ancak 14 Temmuz 1958 darbesiyle birlikte ilişkiler bozularak, iki ülke savaş durumuna gelmiştir. 31 Temmuz 1958’de Türkiye’nin Irak yönetimini resmen tanımalarının ardından, Türkiye’nin Arap devletleriyle ilişkilerinde önemli değişiklikler olmuştur. 1965’den sonra Türkiye ve Irak arasındaki buzlar erimiş ve 1966 yılında Irak Başbakanı Adnan Paçacı Türkiye’yi ziyaret etmiştir. 25 Ağustos 1973’te Kerkük-Yumurtalık arasında boru hattı yapılmasına karar verilmiştir.



2.1. Türkiye- Irak Güvenlik İlişkileri:

Türkiye ve Irak arasındaki ilişkiye Güvenlik açısından bakıldığında, PKK terör örgütüyle mücadele ve ikili ekonomik bağlantılarının iki ülkenin öncelikli alanlarını oluşturduğu görülmektedir. Terör örgütü PKK’nın Irak’ta barınarak Türkiye’ye saldırılar düzenlemesi iki ülke arasındaki temel sorunların başında gelmektedir. PKK’nın saldırılarının sonucunda Türk Silahlı Kuvvetlerinin Irak topraklarında düzenlediği kara ve hava hareketleri de zaman zaman iki ülke arasında sorunlara neden olmuştur. Bu nedenle, Irak topraklarında PKK terör örgütü ile mücadele etmek amacıyla 1983 yılında Bağdat ile “Sınır Güvenliği ve İş birliği Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşmayla birlikte TSK, sınırdan başlayarak Irak topraklarında 10 km’ye kadar kara operasyonu yapma imkanına sahip olmuştur. TSK, Irak topraklarındaki ilk operasyonunu 1984 yılında PKK’ya karşı gerçekleştirmiştir.

ABD’nin Irak’ı işgalinin ardından Türkiye – Irak politikası üç aşamadan oluşmuştur. Bu aşamalar;

1. 2003 – 2008 yılları arasında Türkiye, Irak’ta terörle mücadele amaçlı bir politika izlemiş ve Kuzey Irak’taki Kürt yönetimini tehdit olarak görmüştür.
2. 2008 – 2011 yılları arasında Türkiye, Irak’ta tüm etnik ve mezhepsel unsurlarla ilişkilerini güçlendirerek, Bağdat ve Erbil yönetimleri ile dengeli bir politika izlemiştir. Bu dengeli süreçte Ankara- Bağdat arasında gerçekleştirilen Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi kapsamında 48 mutabakat imzalanmıştır.
3. Irak’ta 2011 yılından sonra ortaya çıkan güç boşluğunu doldurmak için Türkiye ve İran’ın göstermiş olduğu çabalar neticesinde Ankara- Bağdat ilişkileri bitme noktasına gelmiştir. Özellikle Türkiye’nin Kuzey Irak Kürt yönetimi ile ikili ilişkilerini geliştirerek petrol anlaşması imzalaması Bağdat merkezi hükümet tarafından rahatsızlıkla karşılanmıştır. 2010 yılının Aralık ayından itibaren Arap dünyasında başlayan halk isyanları ve 10 Haziran 2014’de DAESH terör örgütünün Musul’u işgal etmesinin ardından Türkiye-İrak ilişkilerinde birçok kriz yaşanmıştır. 2015 yılında Türkiye’nin Başika’da Zelikan kampını kurması ve kamptaki askeri personel sayısını arttırması Bağdat tarafından hoş karşılanmamıştır. Ayrıca, Türkiye’nin Arap ülkelerinde gerçekleşen halk isyanlarına karşı ortaya koymuş olduğu tavır o dönemde Irak ile olan ilişkileri olumsuz etkilemiştir.

Türkiye-İrak ilişkileri; gerek Irak içerisindeki siyasi unsurlar arasında meydana gelen sorunlar nedeniyle, gerekse Suriye iç savaşı sürecinde İran’ın hayata geçirdiği politikalar sebebiyle zarar görmüştür. Ankara-Tahran arasında gerçekleşen Irak rekabeti ve DAESH problemi Irak ile olan ilişkideki bir diğer gerilim sebebi olmuştur.



Türkiye-İrak arasındaki ilişkiyi Ankara-Bağdat ve Erbil arasındaki dengeden incelediğimizde, Irak’taki iç dengelerin Ankara-Bağdat ilişkilerine yansıdığı görülmektedir. 2014 yılında Irak topraklarında ilerleyen DAESH, ülkedeki iç dengeleri siyasi, ekonomik ve güvenlik açısından değiştirmiştir. Sünni Arap ve Türkmenlerin yaşadığı coğrafyanın hemen hemen tamamı terör örgütü tarafından işgal edilmiştir. Bağdat’ın Başika’daki Türk askerlerine, Türkiye’nin Kürt yönetimi ile yaptığı petrol anlaşmasına ve bazı Sünni Arap siyasetçileriyle kurduğu ilişkilere verdiği tepkilerin 2017 yılında iç dengelerle beraber değiştiğini söylemek mümkündür.

2017 yılında Ankara- Bağdat ilişkileri açısından pek çok gelişmenin yaşandığı bir yıl olmuştur. Ankara-Bağdat arasındaki buzları eriten en önemli gelişme 25 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu bağımsızlık referandumu olmuştur. Referandum sonrasında diplomatik ve askeri boyutta karşılıklı ziyaretlerin yapılmasının ardından Şırnak’ın Silopi İlçesi ile Habur Sınır kapısı arasındaki bölgede TSK ile Irak Ordusu arasında ortak askeri tatbikat düzenlenmiştir.

Ankara- Bağdat ilişkisi değerlendirildiğinde, ilişkiyi olumsuz etkileyen gelişmelerin genellikle Irak’taki siyasi gruplar arasındaki anlaşmazlıkların, çekişmelerin krize dönmesi olduğu görülmektedir. 2017 yılına kadar Iraklı siyasi unsurlar arasında meydana gelen birçok anlaşmazlığa Türkiye’nin de çekilmeye çalışılması ilişkilerin gerilmesinde önemli bir rol oynamıştır. İki ülke arasındaki gerilimin bölgedeki ve bölge dışındaki bazı devletlerin çıkarlarına olduğu göz ardı edilmemelidir. Ankara- Bağdat arasında yaşanan krizlerin Irak üzerindeki etkisini artırmak isteyen ABD, Rusya, Almanya, Fransa, İngiltere, İran ve Suudi Arabistan’ın işine yaradığı görülmektedir. Kuzey Irak Kürt yönetimi de Ankara- Bağdat ilişkilerindeki gerilimlerden oldukça karlı çıkarak, Ankara ile hem siyasi hem de ekonomik açıdan yakınlaşmıştır. Böylece Kürt yönetimi Türkiye ile ilişkilerini güçlendirerek Bağdat merkezi hükümeti karşısında elini kuvvetlendirmeye çalışmıştır.

2017 yılına kadar Türkiye’nin Irak’la ilgili izlemiş olduğu politikasını Bağdat dışındaki bölgelere genişletmesi, Ankara’nın Şii-Sünni ayrımı yaparak mezhepsel bir yaklaşım benimsediği yönünde bir algıya sebep olmuştur. Kuzey Irak Kürt yönetiminin bağımsızlık referandumu düzenlemesi, DAESH terör örgütünün Irak’ta işgal ettiği toprakların tamamını kaybetmesiyle birlikte Ankara’nın Tahran ve Moskova ile Suriye’deki iç savaşın sonlanması için yakınlaşması Irak ile ilişkiye olumlu olarak yansımıştır.

Düzelen ilişkilerin ardından geçtiğimiz ay Irak’ın yeniden inşası için Türkiye’nin 5 milyar dolar kredi kolaylığı sağlayacağı ve 50 milyar dolarlık da insani ve kalkınma projeleri için kredi vaadinde bulunduğu açıklanması iki taraf açısından da büyük önem arz etmektedir. Türkiye’nin vereceği bu kredilerin Irak’ın istikrarına önemli katkılar sağlaması Türkiye’yi direk olarak etkilemektedir. Atılan bu adımla birlikte sınır komşumuz olan Irak ile gelişecek olan



ilişkiler neticesinde hem Türkiye için tehdit unsuru olan DAEŞ’in ortadan kaldırılması, Kuzey Irak’taki Kürt yönetiminin bağımsızlıklarını ilan etmesinin önüne geçilirken hem de Türk iş adamları Irak’ın inşasında aktif olarak rol alabilecekler. Irak’ta sağlanacak refahın Türkiye’ye karşı olan tehdit unsurlarını ortadan kaldıracaktır.

3. Türkiye – Suriye İlişkileri:

Türkiye’nin, 910 km’lik en uzun kara sınırını paylaştığı Suriye ile ilişkileri en başından beri inişli çıkışlı olmuştur. Türkiye 1923 yılında Cumhuriyeti kurmayı başarırken, Suriye Fransız mandasına boyun eğmiş ve 1946 yılında bağımsızlıklarını ilan edene kadar Fransa’nın himayesinde yer almıştır. O dönemlerde Fransız yönetiminin İskenderun Sancağı adı altında yönettiği Hatay’ın Milletler Cemiyeti gözetiminde 1938 yılında bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Türkiye’ye katılması, Suriye tarafından hoş karşılanmamış ve Hatay’ı yıllarca Suriye yönetiminin haritalarına dahil etmesi Türkiye ile ilişkilerini olumsuz etkilemiştir.

Türkiye ile Suriye’nin arasında yaşanan sorunlardan bir tanesi de Fırat ve Dicle Nehri havzalarını kapsayan GAP Projesi olmuştur. Bunun yanı sıra, Şam yönetiminin 1979 yılında Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütü lideri Abdullah Öcalan’ topraklarına kabul etmesi de iki ülke arasındaki gerilimi artırmıştır. Terör örgütü lideri Öcalan yıllarca Suriye denetimindeki Lübnan’ın Bekaa Vadisi’nde ağırlanmış, kurulan kamplarda PKK terör örgütü üyelerine eğitimler verilmiş, örgütün kongreleri gerçekleştirilmiştir.

1998 yılında Türkiye, Suriye’den çıkarılmasını istediği terör örgütü lideri için peş peşe sert açıklamalarda bulunmuş, iki ülke arasındaki ilişki savaş durumuna kadar gelmiştir. Taraflar arasındaki gerginliği yatıştırmak için dönemin Mısır lideri Hüsnü Mübarek devreye girerek arabuluculuk etmiştir. Tüm yaşanan gerginliklerin ardından Suriye terör örgütü lideri Öcalan’ı Atina’ya göndermiştir. Öcalan’ın sınır dışı edilmesinin ardından, 20 Ekim 1998 tarihinde Adana Protokolü imzalanmış ve Türkiye-Suriye ilişkileri hızlı bir iyileşme sürecine girmiş ve iki ülke uzun yıllar dostluklarını ilerleterek birçok anlaşmada imzalamıştır.

3.1 Türkiye – Suriye Güvenlik İlişkileri:

Ancak, Arap coğrafyasındaki isyanların 2011 yılında Suriye’ye ulaşmasıyla birlikte hala çözüme ulaşamayan sorunlar patlak vermeye başlamıştır. Rejim karşıtlarının ayaklanması ve ordunun sert müdahalesine karşılık Türkiye Suriye’ye olağan üstü halin kaldırılmasını, Kürtlere kimlik verilmesini ve ordunun şehirlere sokulmaması tavsiyesini vermiş, fakat Beşşar Esad bu çağrılara kulak asmamıştır. 28 Nisan 2011 tarihinde özel temsilci olarak Mit Müsteşarı Hakan Fidan’ın Şam’a gitmesinin ertesi gününde ülkedeki savaştan kaçan ilk sığınmacılar Türkiye’ye ulaşmıştır.



Suriye’de yaşanan iç savaşın ekonomik ve güvenlik bağlamında maliyeti Türkiye açısından oldukça yüksek olmuştur. 2011’den beri Suriye’den göç eden milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye sığınmıştır. Bu mültecilerin Türkiye’ye maliyeti milyarlarca dolar olmuştur. Türkiye Suriye’deki savaşa sadece mültecilere kapılarını açarak müdahil olmamış aynı zamanda, Suriyeli muhaliflerin kurduğu Suriye Ulusal Koalisyon Güçleri ile Özgür Suriye Ordusu’na destek vermektedir. Bu destek kapsamında 2017 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri ile Özgür Suriye Ordusu birlikte Fırat Kalkanı Operasyonunu başlatmış ve El Bab’ı aldıktan sonra bittiğini ilan etmiştir. 20 Ocak 2018 tarihinde sınırımızda ve bölgede güvenlik ve istikrarı sağlamak amacıyla, Afrin bölgesindeki teröristleri etkisiz hale getirmek için “Zeytin Dalı Harekati” başlatılmış olup, operasyona başarılı bir şekilde devam edilmektedir.

Türkiye’nin Suriye konusundaki temel yaklaşımı Türkiye’nin Orta Doğu’da ve Irak’ta izlemiş olduğu dış politikasıyla paralel doğrultuda ilerlemektedir. Türkiye, sınır komşularındaki istikrarsızlıkların sonlanması, iç çatışmaların yaşanmaması ve etnik ve mezhepsel grupların ayrışmamasını sağlamaya çalışmaktadır. Suriye’deki iç savaşın son bularak Türkiye’de bulunan mültecilerin hepsinin ülkelerine geri dönmesi hedeflenmektedir. Sınır komşularımızda yaşanan istikrarsızlıklar Türkiye’nin sınır güvenliğini doğrudan tehdit ettiği için bu istikrarsızlıkların ve savaşın bir an önce son bulması için elini taşın altına koymaya devam edecektir.

4. KAYNAKÇA

- <https://tr.sputniknews.com/columnists/201802161032270244-turkiye-irak-insa-kredi-abd-ab-korfez-suudi-arabistan-ikby-musul-ekonomi-etkileri-gorus/>
- <http://www.bilgesam.org/incele/5759/-turkiye-nin-guvenlik-stratejileri-cercevesinde-irak-ve-suriye/#.WsXnqNRubIV>
- <https://yasincoban.files.wordpress.com/2014/07/72.pdf>
- <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiye-suriye-iliskileri-inisler-ve-cikislar>